

www.wageningenmonumentaal.nl
 Secretariaat: tel. 0317426040
 E-mailadres: info@wageningenmonumentaal.nl
 Postadres: Niemeijerstraat 33, 6701 CM Wageningen

Bestuur:
 Bart van Aller
 Leo van den Berg (kandidaat-bestuurslid)
 Corrie de Dreu
 Jan Krikke
 Han den Ouden (secretariaat en financiën)
 René Siemens

*De oude ijzerwarenwinkel op
 de hoek van de Molenstraat
 (Foto René Siemens)*

Nieuwsbrief van Wageningen Monumentaal Juni 2018

Inhoudsopgave

Beste leden!	1
Algemene ledenvergadering 2018	2
Verslag algemene ledenvergadering 2017	2
Grebbedijk 6	5
Het Stadsherstel en de Theekoepel	5
Waardevolle te behouden graven	5
Begraafplaats Leeuwenk, katholiek deel met karakteristieke kruisen	6
(foto René Siemens)	6
Nieuwe ontsluiting van Wageningen, de "Campusroute"	6
(foto Leo van den Berg)	6
De nieuwe welstandsnota 2018	7
Molen de Vlijt en de molenbiotoop	8
Muurreclames	9
Herontwikkeling van De Dreijen	10
De stadsgracht en het herstel van de Bergpoortbrug	10
De Grote of Johannes de Doperkerk	11
Financiën van Wageningen Monumentaal in 2017	12

Beste leden!

Het eenentwintigste jaar zit er al weer bijna op. Wat gaat dat hard! En wat is er nog veel te doen in Wageningen. De ontwikkelingen staan niet stil, en vaak niet ten gunste van de rol van ons erfgoed in de samenleving. Op details gaat het goed, maar dan ook vaak na initiatieven van bewoners of organisaties (zoals de onze). Nog steeds wreekt zich het ontbreken van een integrale visie op de oude binnenstad. Een visie die een handleiding vormt voor ruimtelijke ontwikkelingen, op basis van een gedetailleerde beschrijving van de structuren van het verleden. Alle

ingrediënten zijn aanwezig, ook is de cultuurhistorische waardenkaart van Wageningen gereed en klaar om haar uitgebreide informatie ten dienste te stellen van alle planvorming, zowel binnen als buiten het oude centrum.

Al bij de collegevorming van het vorige college van B&W hebben we gesuggereerd die integrale visie op te gaan stellen ("Initiatief voor de stad"), maar er is niets van terecht gekomen. Sterker nog, inmiddels is ook de welstandsnota teruggebracht tot een onbenullig foldertje, een initiatief voortgekomen uit privébelangen, verpakt als

politieke actie. U leest er verderop over. Gelukkig hebben we een opbouwend-kritische Commissie Ruimtelijke Kwaliteit die namens ons allen deskundig toezicht houdt op bouwplannen in het centrum en rond monumenten ook buiten dat centrum. Het betekent wel dat we waakzaam moeten blijven op alle ontwikkelingen en dat we aan de bel moeten (blijven) trekken als er iets mis gaat.

Algemene ledenvergadering 2018

Op onze Algemene Ledenvergadering op 27 juni a.s. richten wij de schijnwerper op het stadsschoon in de oude binnenstad. Wageningen is in de middeleeuwse Hoogstraat en de omringende oude straatjes gelukkig nog gezegend met een aantal oude winkelpanden die de vroegere grandeur behouden hebben, of die hun grandeur met veel moeite en inzet terug hebben gekregen.

Historische gebeurtenissen hebben daar hun sporen nagelaten, of liever, hebben veel sporen uitgewist. Denk maar eens aan de Tweede Wereldoorlog. Maar ook modeverschijnselen in de architectuur hebben invloed gehad op het uiterlijk van winkelgevels. En niet te vergeten commerciële overwegingen. Men wilde de klant binnenhalen, dus moest dat smalle deurtje eruit, een brede toegang moest dat worden, met een luchtsluis. Dus werden veel fraaie oude gevels compleet gesloopt en vervangen.

Fraaie oude gevels behoren nu tot ons erfgoed. Ze geven een beeld van de architectuur uit vervlogen tijden en van de ontwikkelingen van de bedrijvigheid in een stad. In Leiden heeft men daar in 2009 het project Leiden in de etalage, het Leids winkelpuien en kleurenproject voor in het leven geroepen. Dat is een subsidieregeling voor o.a. het herstel van historische winkelpuien en schilderwerk in historische kleuren. Deze projecten dragen bij aan de versterking van de historische binnenstad. Projectleider Monique Roscher komt op onze vergadering de resultaten laten zien en vertelt over de aanpak.

Dichter bij huis, in Ede, is een gevelverbeteringsfonds in het leven geroepen. Daarmee wil Ede eigenaren van beeldbepalende gebouwen stimuleren om hun gevels in historische stijl te renoveren. Dat is overigens een integraal onderdeel van een plan om de binnenstad aantrekkelijker te maken. Lout van der Hoeven, programmamanager Levendig Centrum Ede komt ons vertellen hoe men dat daar aanpakt.

We hopen natuurlijk dat hiermee het project Beeldkwaliteit Hoogstraat, lang geleden door monumentenambtenaar Kien van den Hövell geïnitieerd, weer nieuw leven ingeblazen kan worden. Er zijn tal van panden die een deskundige facelift kunnen hebben en die dan een waardevolle aanvulling kunnen zijn van de pareltjes, die we al hebben. Denk aan het pand van Blokker, Hoogstraat 79 en de prachtige Jugendstilgevel op de hoek van de Molenstraat (zie de foto op pagina 1).

Dat alles vergt wat zendingswerk. Bij zowel het gemeentebestuur als winkeleigenaren. Investeren in het verfraaien van een historische binnenstad loont, dat bewijzen tal van voorbeelden. Bezoekers komen nu eenmaal graag naar een mooi historisch centrum, en de bewoners kunnen daar weer een gevoel van trots en identiteit aan ontlenen.

Verslag algemene ledenvergadering 2017

We kijken terug op een feestelijke en druk bezochte algemene ledenvergadering op 17 mei 2017 in de bibliotheek. We bestaan alweer 20 jaar! In 1997 werd de grondslag gelegd voor onze Vereniging voor Stadsschoon, naar het succesvolle Arnhemse model. Er was natuurlijk een openingsactie nodig en daarvoor hadden we onze pijlen gericht op het hart van onze gemeente, het stadhuis. Vrouwe Justitia op het dak stond er erbarmelijk bij, vervuild, attributen verdwenen.

Dat kon zo niet langer. Een sponsoractie leverde geld op voor een deskundige restauratie en de gemeente liet van de weeromstuit het middenrisaliet (voorgevel en trap) volledig restaureren. We hadden onze naam echter nog niet gevestigd, dat kwam pas in de jaren daarna. Zelf moet je je deskundigheid als belangenbehartiger van het stadsschoon ook nog opbouwen, en we waren vaak blij als we bestuursleden kregen die beroepshalve al een bepaalde deskundigheid hadden op dit gebied. Onze oud-voorzitter Roel Veelders (in 2013 overleden) was monumentenambtenaar in Venlo en kende dus het klappen van de zweep. Hij initieerde ook vaak excursies naar interessante steden om te zien hoe men elders met deze materie omgaat.

Kunst en Muurreclames

Het thema voor dit jubileumjaar 2017 werd kunst in de openbare ruimte en de muurreclames. Het heeft ons bestuurslid Bart van Aller heel wat zweetdruppeltjes gekost

Niet meer zichtbare muurreclame op de hoek van de Hoogstraat en de Molenstraat; naar een pasteltekening van Bart Oost.

voor hij uiteindelijk met gepaste trots de herstellende muurreclame op de hoek van de Hoogstraat en de Molenstraat kon aanschouwen. Dat smaakte naar meer.

Restaurator Bart Oost uit Kampen (een autoriteit op dit gebied) had bij het onderzoek aan de herstellende reclame oudere lagen ontdekt, en deze zorgvuldig getekend zodat er eventueel later gebruik van gemaakt kan worden. Eén ervan, de reclame van Polak van Deventer voor tropische uitrustingen, had Bart voor ons op groot formaat in pastelkrijt uitgevoerd. Tot onze grote vreugde en verrassing liet Bart dit werk voor ons achter (zie foto). Dat leidde, behalve tot bewondering voor de fijne details, ook ter plaatse tot het plan om te bezien of ook deze laag als replica ergens in de buurt kan worden geplaatst. Simon Vink, voorlichter van de WUR en hier aanwezig vanwege Kunst op de Campus, bood spontaan hulp aan bij het inschakelen van ondernemers bij dit plan.

We hadden ook Peter Nijhof op bezoek, de pleitbezorger en nestor van de geschilderde muurreclames. Onder de titel Tekens aan de Wand, Geschilderde muurreclames in Nederland geeft industrieel-archeoloog Peter Nijhof hierover een lezing. Hij is ook voorzitter van de stichting Tekens aan de Wand. Vanaf de late 19de eeuw is de opmars van de buitenreclame in Nederland begonnen. E-maille

reclameborden, affiches, neonreclames en geschilderde muurreclames vervingen de uithangborden en gevelstenen, die eeuwenlang de enige buitenreclame vormden. Zowel in steden als op het platteland nam buitenreclame soms zo'n omvang aan, dat de eerste welstandcommissies en de in 1911 opgerichte Bond Heemschut samen de strijd aangingen tegen 'den ontsierenden reclame'. Daarvan is inmiddels weinig meer overgebleven: alleen affiches, grote billboards en lichtbakreclame bepalen nu het beeld van stad en dorp.

De geschilderde muurreclames verdwenen vanaf de jaren '60 in de vorige eeuw in rap tempo, maar de afgelopen decennia zijn deze opnieuw ontdekt en gewaardeerd. Overal in Nederland worden nu historische muurreclames opgespoord en gerestaureerd, zoals onlangs in de Zwolse binnenstad. Ook Kampen is bekend om zijn historische muurreclames.

Peter Nijhof (1950) is industrieel-archeoloog en heeft zich vanaf 1986 tot zijn pensionering in 2015 ingezet voor behoud en herbestemming van industrieel erfgoed bij de voorloper van de huidige Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en schreef ruim 30 boeken hierover. Ook richtte hij vele verenigingen en stichtingen op, waarbinnen hij zelf nog steeds actief is. Zo is hij oprichter en voorzitter van de Stichting Tekens aan de Wand, die zich sinds 1999 landelijk vooral inzet voor behoud en herstel van muurreclames. In zijn lezing geeft hij een levendig historisch overzicht van de geschiedenis van de buitenreclame, met accent op geschilderde gevelreclames. Hij is auteur/samensteller van de publicatie 'Tekens aan de wand. Geschilderde muurreclames in Nederland' (2012). Inmiddels uitverkocht in de boekhandel, maar bij de lezing waren nog een paar exemplaren verkrijgbaar. Die waren snel verkocht! In dit boek is ook de Wageningse muurreclame aan de Hoogstraat /Molenstraat afgebeeld.

Kunstroute WUR

Simon Vink, voorlichter bij de WUR, is te gast om ons mee nemen naar de kunst van de WUR. Dat is een niet onaanzienlijke verzameling, 42 kunstwerken sieren de Campus. Simon is naast voorlichter ook voorzitter en enig lid van de kunstcommissie van de WUR. Er is een paar jaar terug een kunstroute gemaakt langs al deze werken. Helaas is een boekje daarover uitverkocht, maar het kan digitaal gevonden worden op de site van de WUR (zoek naar "kunstroute" op www.wur.nl). Het oudste kunstwerk kent

*De Zaaijer van August Falise
(bron: beeldenvanwageningen.nl)*

natuurlijk iedereen, het is de Zaaijer, die vroeger voor het Bassecour aan de Herenstraat stond, gemaakt door August Falise in 1926. Het staat nu voor het gebouw Atlas, dat -het kan toch geen toeval zijn!- ontworpen is door Zaaijer en Partners. Alsof hij onze gedachten raad, meldt Simon dat de WUR met betrekking tot het aanstaande 100-jarig bestaan in de stad meer zichtbaar wil maken wat de betekenis van de WUR voor Wageningen is geweest. En mocht iemand daar nog over twijfelen, de kleurrijke panelen van Peter Struiken, die tot voor kort op de 1e verdieping van het Biotechnion zaten, worden herplaatst op de Campus. Kortom, ga de in kleuren en vormen veelzijdige kunstverzameling van de WUR bekijken, het is de moeite waard.

Laurens: beeldenvanwageningen.nl

Al heel lang geleden hebben we een start gemaakt om alle kunstwerken in Wageningen te inventariseren, dat wil zeggen, te fotograferen en informatie te verzamelen. Het doel was toen nog om er een boekje van te maken. Dat project kwam halverwege stil te liggen. Een paar jaar terug heeft Laurens van der Zee, zelf (o.a.) kunstenaar de draad weer

opgepakt. Zijn inspanningen leidden tot een website, beeldenvanwageningen.nl (coproductie van Rijnbrink en de bibliotheek). Laurens maakt daar op zijn bekende wijze weer even reclame voor. De site bevat ruim 220 kunstwerken met bijbehorende informatie en foto's. Daarnaast worden er verschillende routes gegeven die je lopend, per fiets of scootmobiel kunt afleggen. Hier geldt letterlijk: gaat dat zien!

Huishoudelijk deel

Tja, een algemene ledenvergadering is niet compleet zonder huishoudelijk deel. Dat heeft nu ook een personele kant. Al een tijdje is Corrie de Dreu enthousiast kandidaat-bestuurslid. Ze was docente handvaardigheid en beeldende vormgeving, met een grote internationale ervaring. Daarnaast heeft ze grote interesse in architectuur. Onnodig te zeggen dat Corrie van de vergadering de zegen kreeg voor haar bestuurslidmaatschap.

Tenslotte namen we afscheid van Laurens van der Zee. Laurens was vanaf 2005 bij ons als bestuurslid actief. Laurens is een veelzijdige persoonlijkheid (voorlichter bij UNESCO, muzikant, kunstenaar, stadsdichter), en wist ons altijd weer te stimuleren en ook te corrigeren. Zijn oude Dodge pickup uit 1943 diende regelmatig als vervoer en platform voor publieksacties. Hij was de laatste jaren "spreekstalmeester" op onze ledenvergaderingen.

Bestuurslid Jan Krikke memoreerde dat alles in een prachtige persoonlijke toespraak waarin in kernwoorden de betekenis van Laurens voor het Wageningse erfgoed en stadsschoon worden belicht. Jan gaf concreet drie stokpaardjes van Laurens weer (hij had echt een hele stal vol!). De bank op de Witte Sluis, nu gerestaureerd en nog steeds zonder graffiti, de klok van de LTS op de Churchillweg (nog niet herplaatst) en het bord "Speculatie Staete" bij de ruïne Kirpestein. Jan eindigde met een gedicht van Laurens over het lot van de drie oude huisjes aan de Stationsstaat/hoek Gerdesstraat:

Een ondernemer heeft van der Kolk bewaard

Een stijlvol echt Wageningse welkom

Wie redt de Stationsstraat, zoveel gebeurd

Nu treurend, wachtend, afgeleefd

Met durf wordt jij een klassiek vervolg

Of zijn je dagen geteld.

Grebbedijk 6

Langzamerhand wordt dit een vaste rubriek in onze nieuwsbrief. Al 14 jaar zijn we met dit pand bezig. Weet u het nog? Een rijksmonument, vroeg-industrieel erfgoed, tot rond 1998 nog door studenten bewoond, daarna leegstand en verwaarlozing. Nu een door groen overwoekerd wrak aan de dijk, naast het Dijkstoelhuis. Dat laatste is inmiddels in goeie handen. De eigenaar ergert zich groen en geel aan zijn "buren".

De status van rijksmonument is voor de eigenaar geen probleem om het in elkaar te laten zakken en voor de gemeente geen probleem om daar niets tegenover te stellen. Sterker nog, de gemeente heeft de eigenaar aangeboden het pand van de rijksmonumentenlijst af te halen, zodat hij daarna iets nieuws kan bouwen. Dat zal deze eigenaar (een stichting met als enige belanghebbende de "voormalige" eigenaar) echter, denken wij, ook niet gaan doen. Bovendien zullen dan milieucondities een rol gaan spelen. Dankzij de aanwezigheid van Rijnvallei is woningbouw op dat terrein niet mogelijk, en wat moet je dan?

Inmiddels is het besluit om het pand af te voeren van de rijkslijst gepubliceerd en kon er bezwaar worden gemaakt. Dat hebben we ook gedaan. Nu zult u denken, waarom dat dat? We hebben twee jaar terug besloten niet meer in te zetten op bestuurlijke handhaving, en dan wel bezwaar maken om de monumentenstatus eraf te halen? Inderdaad, ons eerdere besluit had te maken met de volstreekte onwil bij de eigenaar en de kennelijke desinteresse bij de gemeente. Dat laatste is nog het ergste. De instantie die namens ons allemaal moet zorgen voor het behoud van ons erfgoed, laat het volledig afweten. Ook na het van kracht worden van de nieuwe erfgoedwet, waarin expliciet staat dat het verwaarlozen van een monument verboden is, doet de gemeente helemaal niets, weigert te handhaven. Feitelijk zijn er in het pand nog voldoende monumentale waarden behouden, zodat herstel (weliswaar tegen hoge kosten) nog mogelijk is. De RCE heeft in haar voorstel voor afvoeren geen nieuw onderzoek gepresenteerd waaruit zou blijken dat dat niet het geval is.

De aangifte, die wij hebben gedaan wegens het plegen van een misdrijf, wordt inmiddels door de politie onderzocht. Wij hebben onze hoop hierop gevestigd, want de boodschap die de gemeente uitdraagt, is dat je ongestraft een monument in elkaar kan laten zakken. Wij willen toch wel graag het tegendeel bewijzen.

Helaas is kort geleden een bovenste laag van de achtermuur aan de kant van de Nude ingestort (zie foto). Het resterende deel en de andere drie muren staan echter nog ferm overeind. Hopelijk is dit het "pièce de résistance", het is nog altijd mogelijk er iets van te maken.

Grebbedijk 6 op 9 mei 2018

(foto Han den Ouden)

Het Stadsherstel en de Theekoepel

Al vanaf 2015 zijn Wageningen Monumentaal en Oud Wageningen in overleg met de gemeente om de Theekoepel aan de stadsmuur onder te brengen in een op te richten Wageningse stichting voor het behoud (en gebruik!) van monumentaal vastgoed. De gemeente liet BOEi onderzoek doen naar de mogelijkheden van restauratie en herbestemming. Het rapport bracht de gebruiksmogelijkheden in beeld en bood inzicht in de kosten van restauratie en inrichting. Niets stond de overdracht aan de stichting en de voorbereiding van de restauratie meer in de weg. Echter op juridische gronden vindt de gemeente nu (medio mei) dat de verkoop via een openbare aanbesteding plaats zou moeten vinden, 'om benadeling van marktpartijen' uit te sluiten. Dit ondanks het feit dat de stichting zonder winstoogmerk zou werken, er een terugkoopclausule zou worden opgenomen en een afvaardiging in de raad van toezicht is voorzien. De gemeente gaat nu de aanbesteding voorbereiden.

Waardevolle te behouden graven

Nadat Wageningen Monumentaal en Oud Wageningen gezamenlijk bezwaar maakten tegen de voorgenomen ruiming van graven op de begraafplaats Leeuwerenk heeft de gemeente een onderzoek laten doen naar de cultuurhistorische waarde van grafmonumenten. Bureau Funeraire Adviezen

uit Amsterdam leverde in november 2017 de 'Inventarisatie opvallende en historische grafbedekkingen' op. Oud Wageningen leverde hiervoor een lijst aan met historische personen uit de 20e eeuw (46 grafmonumenten). Aan de hand van uitgewerkte criteria – biografie, cultuurhistorie, vormgeving – is een groslijst van 166 waardevolle grafmonumenten opgesteld. Na het toekennen van punten zijn hiervan uiteindelijk 145 grafmonumenten – en ensembles – overgebleven. Over de laagst gewaardeerde objecten uit deze groep zal een inmiddels ingestelde gemeentelijke adviescommissie – met twee leden van Oud Wageningen en Wageningen Monumentaal – zich uitspreken. Uiteindelijk worden de te behouden grafmonumenten geplaatst op de 'Lijst van te beschermen graven en grafbedekkingen' conform artikel 24 uit de recent aangepaste Begraafplaatsverordening.

Begraafplaats Leeuwerenk, katholiek deel met karakteristieke kruisen

(foto René Siemens)

Nieuwe ontsluiting van Wageningen, de "Campusroute"

Als het inpassingsplan van de provincie doorgaat om een nieuwe weg aan te leggen ter ontsluiting van Wageningen dan zal dit niet alleen ten koste gaan van een monumentale boerderij aan de Kielekampsteeg, maar ook van het "Dassenbos", een zeer waardevol stukje oud bos.

Voor deze nieuwe ontsluiting zou de Kielekampsteeg zodanig verbreed moeten worden dat daar geen plaats meer is voor het oudste gebouw op Wageningen Campus, boerderij "De Born" op nr.1 met het jaartal 1872 als sieranker op de achtergevel.

Deze boerderij van het type hallehuis met zadeldak en wolfseind aan voor- en achtergevel is echter veel ouder dan 1872 en stond ook al op een kaart uit 1656. Het pand is eigendom van de WUR en volgens Wiki

Monumentale boerderij Kielekampsteeg 1

(foto Leo van den Berg)

Wageningen "zou het geen gek idee zijn er een Informatiecentrum voor Landbouwgeschiedenis in onder te brengen, gezien de rijke geschiedenis van de hele omgeving daar." De boerderij is in 1993 aangewezen als gemeentelijk monument.

Situering Dassenbos op de campus

(fotobron: De Groene Ruimte, 2017, p.2)

Weliswaar zonder officiële monument status is ook het Dassenbos van grote cultuurhistorische waarde. Dit pal ten oosten van de Dijkgraaf gelegen broekbos op een stil deel van de campus dateert volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Wageningen "uit de tijd dat een groot deel van de broekontginningen uit bospercelen bestond. Het bosperceel, vanouds Dassenbos genaamd, komt al op 18e-eeuwse kaarten voor. Terwijl alle bospercelen in het buitengebied zijn omgezet naar weiland of bouwland is dit perceel blijven bestaan. In het bosje liggen rabatten waarop onder andere

(hakhout van) eik, els en berk te vinden is.” (bron: hoofdrapport RAAP, p.218).

Niet alleen vanwege de cultuurhistorie is dit als enige overgebleven broekbos van belang, ook vindt hier in alle rust al jaren onderzoek plaats naar mezen in nestkastjes. Ook wordt ringonderzoek gedaan naar vooral zangvogels (De Groene Ruimte, Rapport Quickscan Dassenbos, 2017, p.20). Het zoekgebied voor de nieuwe weg doorkruist dit bos.

De nieuwe welstandsnota 2018

Op 12 maart 2018 heeft de gemeenteraad de Welstandsnota Wageningen 2018 vastgesteld. Deze nota vervangt de Welstandsnota Wageningen 2010. In de nieuwe nota is gestreefd naar een zo groot mogelijk welstandsvrij gebied. Hiermee zijn B&W tegemoet gekomen aan een door de raad ingediende motie. Een versoepeling van het welstandsbeleid zou kostenbesparend werken en de kwaliteit van de welstand kan volgens B&W ook gewaarborgd worden middels het bestaande wettelijke instrumentarium. Om de motie van de raad nog in de bestuursperiode (voor de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart) vastgesteld te krijgen, is gekozen voor een beknopte nota en het houden van slechts één inspraakronde.

Wageningen Monumentaal heeft – ondersteund door de Historische Vereniging Oud Wageningen – bezwaar gemaakt tegen zowel de snelle procedure als de inhoud van de nota. Wij vinden de nota van een treurige kwaliteit, zeer onvolledig, deels onjuist, met slechte foto's zonder bijschrift. Geen goede basis om de ruimtelijke kwaliteit van de stad/gemeente (of een deel daarvan) voor de toekomst te waarborgen.

Ons bezwaar tegen het proces is vooral gericht op het korte tijdsbestek, te weinig informatie, een selecte groep sprekers, een vooringenomen vraagstelling, het ontbreken van onze schriftelijke inspraakreactie en het verslag van gehouden veldonderzoek (dat niet bleek te bestaan). Het bezwaar tegen de nota (het beleid) is kort samengevat gericht tegen de summier omschrijving van de welstandsgebieden (bijzonder en regulier), het ontbreken van een inhoudelijke omschrijving van de deelgebieden, de begrenzing van de deelgebieden, het ontbreken van een verwijzing naar de Cultuurhistorische Waardenkaart (het DNA van de gemeente) en de planmatige uitbreidingen.

Niet bij de pakken neerzitten!

Nu de welstandsnota Wageningen 2018

is vastgesteld, hoeven wij niet bij de pakken neer te zitten. De Rijksoverheid bereidt inmiddels de Omgevingswet voor, die naar verwachting in 2021 in werking zal treden. Daarin wil zij de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. Wij vinden het verstandig om bij de ontwikkeling van nieuw welstandsbeleid vooruit te lopen op de nieuwe Omgevingswet en de integrale beleidsvisie die de gemeente Wageningen dan toch zal moeten opstellen.

Welstandstoezicht is ooit ingesteld om te voorkomen dat bouwwerken de openbare ruimte zouden ontsieren. Een integrale welstandsnota moet ingaan op de kwaliteit van de ruimte. Integraal ruimtelijk beleid vraagt om een goede afstemming tussen de verschillende disciplines en beleidsinstrumenten (architectuur, stedenbouw, monumentenzorg, beeldende kunst, inrichting van de openbare ruimte). Wageningen Monumentaal staat open voor vernieuwing van het Wageningse welstandsbeleid. Niet op basis van een minimaal inspraakproces, wel op basis van een serieuze participatieve evaluatie met actieve bewoners en andere betrokkenen in de gemeente. Welstandsbeleid moet wat ons betreft niet beperkend zijn, maar stimulerend en uitdagend.

Welstandsbeleid kan per deel van de stad/gemeente gedifferentieerd worden toegepast. Waar mogelijk worden bewoners en grote gebiedsspelers (o.a. woningstichting, universiteit) er bij betrokken en enthousiast gemaakt en krijgen ze (mede)verantwoordelijkheid. Het sparren tussen architecten en de onafhankelijke deskundigen in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit is en blijft een meerwaarde. Minstens zo belangrijk als het toetsen. Nieuw welstandsbeleid daagt uit om nieuwe mogelijkheden voor verduurzaming van gebouwen te ontwikkelen. Er zijn veel gebieden – veel meer dan in de nieuwe nota – waarbij de bewoners, buurt-collectieven of professionele gebiedseigenaren in deelgebieden de verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke kwaliteitsborging gestalte kunnen geven, maar wel met een faciliterend gemeentebestuur op de achtergrond.

In het belang van de ruimtelijke kwaliteit van onze gemeente vragen wij om een serieuze evaluatie van het huidige welstandsbeleid en op basis daarvan een nieuw inspirerend beleid te ontwikkelen.

Molen de Vlijt en de molenbiotoop

Molen de Vlijt aan de Harnjesweg, wie kent hem niet. Een molen die zijn rol als vanouds met verve (en met malen natuurlijk) vervuld. Vele verschillende producten worden door zijn vlijtige stenen tot gort (of meel) vermalen. De Vlijt is één van de weinige windmolens in Nederland die commercieel succesvol zijn. Dat willen we ook graag zou houden. Maar de Vlijt staat in een zich ontwikkelende stad, en is volledig afhankelijk van de wind. Die moet de molen ondanks allerlei bebouwing toch zien te bereiken. Dat gaat niet vanzelf. Wie bouwers in de omgeving hun gang laat gaan, zal zien dat er van de molen dan weinig overblijft. De wind blijft weg, wordt deels vervangen door machines, dat levert extra kosten op, en uiteindelijk kan de molenaar het niet meer bolwerken. De molen kan het dan óók niet meer bolwerken, want juist van het draaien blijft de molen overeind.

Vorig jaar werd onze aandacht getrokken door ontwikkelingen bij Kirpestein, op de hoek van de Stadsbrink en de Churchillweg. Daar staat alweer vele jaren een ruïne, omdat er geen levensvatbare plannen waren voor invulling van het terrein. Ooit stond daar de garage van Kirpestein, een prachtig wederopbouwcomplex.

In de pers werd in februari 2017 trots gewag gemaakt van een doorbraak, er zou studentenhuisvesting komen. De plannen blijken een gebouw van ruim 21 m hoog te omvatten, zeven bouwlagen. In het bericht wordt aangegeven dat er een overeenkomst is tussen bouwer en molenaar, waarbij maatregelen worden genomen om de verminderde windvang te compenseren. Dat wekte onze argwaan. Want de regelgeving is helder. Er is een provinciale omgevingsverordening. Die zegt t.a.v. van windmolens:

In bestemmingsplannen die betrekking hebben op gronden gelegen binnen de Molenbiotoop wordt geen nieuwe bebouwing dan wel beplanting toegestaan, tenzij in de toelichting bij het bestemmingsplan wordt aangetoond dat het functioneren van de molen door middel van windvang niet wordt beperkt.

Die molenbiotoop is een cirkel rond de molen met een diameter van 800 m. Via het bestemmingsplan is nader gepreciseerd hoe hoog nieuwe bebouwing binnen die cirkel mag zijn. Dat is in het geval van Kirpestein 12 m, dus geen 21m! Dus rees voor ons de vraag, hoe de gemeente trots kan verkondigen dat er

een gebouw binnen de molenbiotoop gebouwd kan worden, dat met die molenbiotoop in strijd is. De gemeente is zelfs eigenaar van de molen, een rijksmonument, en heeft dus ook nog de zorgplicht voor het voortbestaan van

Molen de Vlijt in 2005

(bron: Wikipedia)

de molen, naast haar handhavende taak op het gebied van de monumentenzorg. Iets klopt hier niet.

We hebben ook maar eens contact opgenomen met de vereniging De Hollandse Molen, die hier geadviseerd heeft, en met de provinciale molenskundige. Dan blijkt dat de wens de vader van de gedachte is. Heel concreet zijn de plannen voor aanpassingen van de wieken (zodat er met de weinig overgebleven wind nog wat gemalen kan worden) niet. Er bestaan ook geen berekeningen waaruit zou blijken wat de gevolgen van een gebouw van 21 m hoog zouden zijn, en ook geen berekeningen waaruit zou blijken hoe die verminderde windvang dan kan worden gecompenseerd. De provincie heeft een voorlopig akkoord slechts gebaseerd op de bewering dat de voorgestelde maatregelen effectief zouden zijn. Er is echter geen spoor van bewijs van die effectiviteit.

Naar onze mening kan het voortbestaan van de molen slechts gegarandeerd worden door de molenbiotoop in haar volle omvang te handhaven. Want dit bouwproject op de locatie Kirpestein is niet het enige binnen de molenbiotoop. Bij Brink Residence komt ook

een kolossaal nieuw gebouw van 25 m hoog, op de hoek Spelstraat-Churchillweg gaat ook gebouwd worden, en de sporthal op het Olympiaplein wordt ook het terrein van woningbouw. En allemaal willen ze natuurlijk zo hoog mogelijk bouwen. We hebben de gemeente dus per brief gevraagd de molenbiotoop onverkort te handhaven. Een antwoord is er nog niet.

Hoek Bergstraat/Herenstraat, deze reclame zit er nog, maar is wel overgeschilderd

(bron: onbekend)

Muurreclames

Geschilderde muurreclames zijn nu bij ons een "lopende zaak". Zoals u al las in het verslag van de ALV van vorig jaar, zijn er mogelijkheden om meer oude reclames, die nog vaag zichtbaar zijn, te herstellen naar de oorspronkelijke staat. Zo bevinden zich onder een rood-bruine verflaag nog resten van een handgeschilderde muurreclame op de zijgevel van Bergstraat 8, zie de bijgaande foto. Daarnaast is er een oude reclame vaag zichtbaar op de zijgevel van Bevrijdingsstraat 19 (*Van Aggelen Schoenen*). Van beide reclames bestaan nog duidelijke afbeeldingen. Ons bestuurslid Bart van Aller heeft inmiddels contact gehad met de geïnteresseerde eigenaren van de betreffende panden.

Vervolgens hebben we reeds restaurator Bart Oost gevraagd een begroting te maken voor onderzoek en herstel van beide muurreclames en tevens voor het aanbrengen van de replica van de reclame van Polak van Deventer (de oudere laag op de hoek van de Molenstraat). In afwachting van de begroting zoeken wij naar medefinanciers.

Gerdesstraat/Stationsstaat

Wageningen Monumentaal blijft waakzaam omtrent de ontwikkelingen aan de Stationsstraat en Gerdesstraat.

Vanaf het begin van haar oprichting heeft WM aandacht gevraagd voor de drie prachtige overgebleven panden aan de Stationsstraat. De panden maakten deel uit van de aan de 19e eeuwse stadsuitbreiding tussen Stationsstraat en de Grindweg (Bevrijdingsstraat) die werden verbonden door de 1e en 2e Gerdesstraat. Tussen 1963-1965 hebben de meeste panden aan eerder genoemde straten het veld moeten ruimen voor de vernieuwingsdrift van burgemeester de Niet en zijn grootschalige bouwprojecten, zoals de Stadsbrink winkelgalerij en het uiterwaardenplan, die hij entameerde.

Het hoekpand naar ontwerp van de Wageningse architect Rijk de Vries, gebouwd rond 1900. is een gespiegeld exemplaar van het pand op de andere hoek (de bloemist). Het zijn daarmee zogenaamde pendanten.

Sinds de jaren '60 staan de panden op de sloopleist van de gemeente en is er niet of nauwelijks onderhoud gepleegd. Na klachten bij de gemeente over lekkende goten werden deze eind vorig jaar vernieuwd. Hier bleef het helaas bij.

Navraag bij de gemeente door journalist Kees Stap van Stad Wageningen in een van zijn artikelen dit voorjaar leert dat de gemeente vanwege mogelijke toekomstige ontwikkelingen van het gebied Gerdesstraat/Stadsbrink de panden in eigendom wil houden. Dit totdat er meer duidelijkheid is of deze belangrijke entree van de binnenstad wordt aangepakt. De gemeente verwacht daar in de loop van dit jaar meer duidelijkheid over te krijgen. Het is ook bekend dat zich onder de panden en de Stationsstraat grondvervuiling bevindt die nog steeds door de gemeente aangepakt moet worden. Intussen heeft de Wageningse lokale omroep RTV Rijnstreek aangekondigd een ontvangstruimte, radiostudio, nieuwsstudio en tv-studio in te richten in het hoekpand. Of daarvoor herstel moet plaats vinden is niet bekend.

Hoek Stationsstraat/Gerdesstraat

(Foto: Bart van Aller)

Ongeveer dezelfde situatie als de foto boven, maar een eeuw eerder

(bron: onbekend)

Daarnaast wordt de voormalige Automatiek van de Worp (Gerdesstraat 2) met sloop bedreigd (het linker pand op bovenstaande foto). De voorgevel van de voormalige bakkerij van bakker Haagsman (later Mekking) werd in 1966 omgebouwd tot Wageningens eerste Automatiek. Achter de trespaplaten en pleisterwerk gaat nog steeds de originele gevel schuil. De achterzijde bevindt zich nog goeddeels in originele staat. WM pleit ook voor behoud en restauratie van dit pand als beeldbepalend pand en onderdeel van het overgebleven ensemble aan de Gerdesstraat.

Mogelijk zijn dit objecten die ter zijner tijd door een Stadsherstel ter hand genomen kunnen worden. Zoals u weet, werken Wageningen Monumentaal samen met de Historische Vereniging Oud Wageningen aan een initiatief op dit punt.

Herontwikkeling van De Dreijen

De WUR heeft samen met Kuin Vastgoed en Ter Steege Gebiedsontwikkeling het initiatief genomen voor een ontwikkelingsplan voor De Dreijen. Er wordt opnieuw begonnen. De

gemeenteraad heeft de eerder vastgestelde kaders voor planontwikkeling (2015) ingetrokken. Voor de nieuwe planontwikkeling is aangegeven dat voor het opstellen van nieuwe uitgangspunten de buurt en andere belanghebbenden uitdrukkelijk moeten worden betrokken.

De eerste avond, 5 maart jl. is vooral informatie verzameld. Hoe waardeert men het gebied en wat vindt men belangrijk bij woningbouwontwikkeling op De Dreijen. De initiatiefnemers willen een globale visie voor het gebied De Dreijen opstellen en een stedenbouwkundige ontwikkeling voor de locatie, begrensd door Ritzema Bosweg, Arboretumlaan, Dreijenlaan en Vijverweg.

De tweede avond (11 april) is een vlekkenplan gepresenteerd voor locatie De Dreijen (twee fasen). Vervolgens zijn de aanwezigen in groepen uiteen gegaan om het plan nader te bespreken.

De derde avond (23 mei) zijn twee varianten gepresenteerd, uitgaande van de inbreng van de tweede bijeenkomst. Variant 1 een model uitgaande een verkeerskundige knip en variant 2, waarbij de groenstructuur het huidige reliëf van het terrein volgt. Woningbouw (lage woningen, overheersend in de vorm van hofjes. Na de presentatie zijn opnieuw groepen gevormd, om fase 1 nader in te vullen, waarbij gekeken wordt naar duurzaamheid, energiebesparing, collectieve voorzieningen e.d. Een verslag van deze bijeenkomst is nog niet verspreid.

De stadsgracht en het herstel van de Bergpoortbrug

Bij de viering van Wageningen-750 in 2013 bleek er brede steun in de stad voor het in ere herstellen van het in 1967 gedempte stukje stadsgracht tussen Bergstraat en Plantsoen. Het zou het stadsbeeld verlevendigen en onderscheidend maken van de winkelcentra in de omgeving. Vandaar dat ook de Wageningse ondernemers zich achter het plan hebben gesteld. Maar een en ander blijkt makkelijker gezegd dan gedaan. Het kost geld en betrokken partijen moeten het eens zijn over wie wat doet en bijdraagt.

In onze vorige nieuwsbrief konden we berichten over de bereidheid van de eigenaar van het voormalig SNS gebouw, dat zo'n beetje op het parcours van de oude stadsgracht staat, om bij de herontwikkeling van die plek ook het water daar terug te brengen. Maar sinds vorig jaar hebben de ontwikkelingen bij het SNS gebouw stil gelegen. Wethouder Han ter Maat had de

eigenaar van het gebouw gevraagd met een nieuw plan te komen voor de locatie, maar dat is er nog niet. Intussen hebben de gemeente, de provincie en het waterschap wel een convenant opgesteld, waarin ze beloven om zich in te zetten voor de herontwikkeling van dit gebied. Ook heeft de gemeente alvast een eerste €100.000 toegezegd als bijdrage voor het herstel van de Bergpoortbrug en hiervoor de nodige ambtelijke capaciteit beschikbaar gesteld voor vergunningen, offertes, aanbesteding en directievoering.

Het Wagenings Ondernemers Contact heeft alweer een aantal jaren geleden een Stichting Stadsherstel Wageningen in het leven geroepen om aanvullend geld binnen te halen voor het herstel van de Bergpoortbrug. Zowel het Platform Stadsgracht als de initiatiefnemers van het Wallenpad zijn in deze stichting vertegenwoordigd.

We kunnen waarschijnlijk ook rekenen op een forse provinciale subsidie voor het herstel van de Bergpoortbrug, maar dan is een monumentenstatus nodig. De stadsgracht is al Rijksmonument, behalve het gedempte stukje en de Bergpoortbrug, en de aanpalende wederopbouwplannen aan de Hoogstraat zijn gemeentelijk monument.

Inmiddels heeft de gemeente aan een extern bureau een advies gevraagd over toekenning van de gemeentelijke monumentenstatus aan de Bergpoortbrug. Als dat positief is zal de gemeenteraad worden gevraagd om hiermee in te stemmen. Op dat moment kan een subsidieaanvraag bij de provincie beginnen.

De Grote of Johannes de Doperkerk

De Grote of Johannes-de-Doperkerk is een driebeukige kruiskerk op het Marktplaatsplein van Wageningen. De eerste kerk op deze plek werd in romaanse stijl gebouwd nadat Wageningen in 1263 stadsrechten kreeg. In de 15e eeuw werd de kerk uitgebreid met een noordbeuk in gotische stijl. In de 16e eeuw werd ook de rest van de kerk verbouwd in deze stijl. In 1861-1862 werd de kerk gerestaureerd waarbij de toren werd voorzien van vier puntgevels. In mei 1940 werd de toren van de kerk, evenals een deel van de kerk en de omliggende gebouwen, door artillerie vanaf de Grebbeberg in puin geschoten. Vanaf 1941 werd de kerk gerestaureerd. De Duitse bezetter blies de kerktoren tenslotte op in april 1945. Opnieuw volgde herstel. De kerk heeft de status van rijksmonument nr. 38225.

Sinds 2017 zijn er nieuwe ontwikkelingen in en om de kerk. Op 25 augustus 2017 heeft de

Protestantse Gemeente te Wageningen de Grote Kerk officieel overgedragen aan de Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK). Deze stichting heeft zich ten doel gesteld kerken te behouden voor de toekomst. Kerken hebben altijd een centrale rol gespeeld in de samenleving. Vroeger natuurlijk meer dan nu omdat mensen vroeger een grotere betrokkenheid hadden bij het geloof. De kerkelijke organisatie had toen in de samenleving een rol die nu vaak door de burgerlijke overheid wordt bekleed. Veel kerkgebouwen hebben de status van monument. Ze zijn vaak bakens in het landschap. Alle reden om er zorgvuldig mee om te gaan. We denken dat de Grote of Johannes de Doperkerk in goede handen is.

Op een termijn van een aantal jaren gaat er wel wat veranderen. In de eerste plaats heeft de kerk onderhoud nodig. De Gelderse Monumentenwacht heeft in 2017 de kerk geïnspecteerd en een rapport opgesteld waarin alle te restaureren zaken zijn vastgelegd. Dat heeft geresulteerd in een aanvraag voor restauratie bij de gemeente. Die is vorig jaar in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) afgehandeld.

Maar er is nog meer. Het gebruik van de kerk gaat veranderen. Er zal een transformatie plaats vinden van een kerk als gebedshuis naar een kerk voor de hele Wageningse gemeenschap, een kerk met een multifunctioneel gebruik. Dan kunnen er naast kerkdiensten ook concerten, tentoonstellingen, trouwerijen en congressen plaats vinden. Dat vergt aanpassingen die vanwege de monumentenstatus de goedkeuring van de CRK nodig hebben. Die discussie loopt nog steeds. De CRK is kritisch op voorgestelde inbouwen en op het verwijderen van alle kerkbanken uit het interieur. Nadrukkelijk probeert de CRK elementen die verwijzen naar de historie van het gebouw te behouden. Dat is een goede zaak.

Dan is er ook nog het doopvont, thans nog opgeslagen op de stadswerf. Saillant detail is dat het doopvont de Stevenskerk in Nijmegen verliet juist vanwege de wens om het gebouw multifunctioneel te kunnen gebruiken. Gelukkig wil de SOGK het waardevolle zeer oude Romaanse doopvont weer terug in de kerk hebben. De Protestantse Gemeente te Wageningen wil het doopvont dan ook weer gaan gebruiken. Het zal een bijzondere gebeurtenis worden, de eerste doop na zoveel honderden jaren!

□

Financiën van Wageningen Monumentaal in 2017

Inkomsten 2017		Uitgaven 2017	
Saldo 31-12-16 betaalrekening	€ 4,68	porti	€ 0,00
Saldo 31-12-16 spaarrekening	€ 5.313,99	bank	€ 130,55
contributies	€ 1.135,44	kamer van koophandel	€ 0,00
Rente 2016	€ 25,61	jaarvergadering	€ 117,95
div.	€ 648,50	kantoorartikelen	€ 0,00
		website	€ 0,00
		leges	€ 42,60
		diversen	€ 70,00
		publicaties	€ 0,00
		Saldo 31-12-17 betaalrekening	€ 1.527,52
		Saldo 31-12-17 spaarrekening	€ 5.239,60
Totaal	€ 7.128,22		€ 7.128,22

Van de penningmeester (tevens secretaris)

Over de financiële situatie van onze kleine vereniging zal niemand zich zorgen hoeven te maken. Het leeuwendeel van de inkomsten bestaat uit contributies. Nog steeds hebben we een lage minimum contributie van €10. Ons hoofdoel is het stadsschoon, en het behartigen van de belangen van onze leden, die het met onze doelstellingen eens zijn. Dat lukt op deze wijze prima. Dit jaar hadden we wat extra inkomsten omdat er een aantal leden achter waren in het betalen. Een brief om deze leden daar op te attenderen, had effect, er kwam ruim €300 extra binnen! Nog dank daarvoor.

Zeer incidenteel hebben we uitgaven die te maken hebben met procedures waarvoor leges betaald moet worden, bijvoorbeeld bij rechtbank of Raad van State. Soms winnen we zo'n procedure, en dan krijg je leges en eventueel voor de inhuur van deskundigen gemaakte kosten weer terug. Dat is het geval met het bedrag in het overzicht van €648,50. Dat had te maken met een rechtbankzitting m.b.t. Grebbedijk 6 in 2015. We wonnen deze zaak, het duurde echter heel lang voordat de gemeente het verschuldigde bedrag terug stortte.

We zijn al jaren lid-organisatie van Heemschut, de landelijke erfgoedorganisatie, de lidmaatschapskosten ziet u onder "div", namelijk €70 per jaar.

Op onze spaarrekening staat geld, dat we deels willen inzetten voor het vergroten van het stadsschoon. Daarin zit een reservering voor een herstel van een volgende muurreclame. Gezamenlijk met andere bronnen kunnen we zo iets moois en concreets voor de stad doen. Voor de website betalen we de onkosten elke drie jaar vooruit, in 2017 waren er geen uitgaven. Ook voor porti drijven we nog op een verzameling al in bezit zijnde postzegels. En de nieuwsbrieven bezorgen we zelf, dat is ook nog wat nuttige lichaamsbeweging!

□